

га р-на Гомельскай вобл. Узвод на чале з В. першы падняўся ў атаку, выбіў ворага з траншэй, прарваў абарону праціўніка на зах. беразе р. Друць. У баі за в. Заполле знішчыў варажнюю батарэю, захапіў 4 гарматы і 4 аўтамашыны. Жыве ў г. Шостка Сумскай вобл.

ВЕЛІНГТАН, Уэллінгтан (Wellington), сталіца Новай Зеландыі. На Паўночным в-ве ў бухце Порт-Нікалсан. Марскі порт, вузел чыг. і аўтамаб. дарог. Міжнар. аэрапорт. 175 тыс. ж. (з прыгарадамі, 1969). Найважнейшая галіна прамысл. харчовая: прадпр. па перапрацоўцы малака і мяса, плўзаводы, халадзільныя ўстаноўкі. Зборка і рамонт аўтамашын. Буд-ва невялікіх суднаў. Ув-т, політэхн. ін-т, некалькі навук.-даследчых с.-г. станцый. Нац. музей і галерэя.

ВЕЛІЧЫНЯ, матэматычнае паняцце, якое азначае лікавыя адрозненні фізічных рэчаў, з'яў, прапсаў, іх прыкмет і адносін. Побач з паняццямі *множнасці*, *неперарыўнасці* і інш. можна разглядаць як удакладненне катэгорыі *колькасці*.

Першапачатковае паняцце В.—абагульненне канкрэтных паняццяў: даўжыні, плошчы, масы і г. д. Кожны канкрэты род В. звязаны з пэўным спосабам параўнання аб'ектаў (напр., у геаметрыі адзінкі параўноўваюцца накладаннем, і гэта прыводзіць да паняцця даўжыні; уважванне цэлаў прыводзіць да паняцця масы і вагі). У межах сістэмы ўсіх аднародных В. (у межах сістэмы ўсіх даўжынь ці ўсіх плошчаў і г. д.) вызначаюцца адносіны няроўнасці і аперацыя складання, уласцівасці якіх апісваюцца некаторымі аксіёмам. Выбіраючы адну з В. пэўнага роду за адзінку вымярэння (напр., метр у якасці адзінкі даўжыні), можна выразіць дадатным лікам адносіны іншай В. таго ж роду да адзінкі вымярэння.

ВЕЛІЧЭНКА Уладзімір Міхеевіч [н. 27.4 (10.5).1916, Віцебск], бел. сав. вучоны ў галіне хірургіі. Д-р мед. навук, праф. (1965). Скончыў Віцебскі мед. ін-т у 1940. У 1940—48 у Сав. Арміі. Працаваў у Віцебску: хірург-анкалаг (1949—55), асістэнт і дацэнт кафедры шпітальнай хірургіі мед. ін-та (1955—63). З 1963 заг. кафедры агульнай хірургіі Віцебскага мед. ін-та. Асн. працы па ілеапластыцы недахопаў тоўстай і прамой кішак, фізіялогіі і паталогіі органаў стрававання.

Тэ.: Замешчэнне дефектов толстой и прямой кишки илеотрансплантатом, Мн., 1967.

ВЕЛЛЕ, возера ў бас. Зах. Дзвіны, у Полацкім р-не Віцебскай вобл. Пл. 0,9 км². Даўж. 1,7 км, найб. шыр. 0,75 км, сярэдняя 0,5 км. Вадазбор (3,75 км²) нізінны, пераважна забалочаны. Воз. слаба праточнае. Водзяцца плотка, акунь, шчупак.

ВЕЛЛЕ, возера ў бас. р. Вялікіцы, левага прытока р. Нішчы (бас. Зах. Дзвіны), у Расонскім р-не Віцебскай вобл. Пл. 0,56 км². Даўж. 1,1 км, найб. шыр. 1 км, сярэдняя 0,5 км. Катлавіна круглавая. Вадазбор (3,75 км²) узгорыста-марэнны. Водзяцца шчупак, плотка.

ВЕЛУТА, вёска ў Бастынскім с/с Лунінецкага р-на Брэскай вобл., на р. Цна. Цэнтр калгаса «Зара». За 28 км на Пн ад Лунінца, 268 км ад Брэста, 7 км ад чыг. ст. Ляшча, на шашы Лунінец — г. п. Чырвоная Слабада. 1940 ж., двароў 447 (1970). Сярэдняя і 2 пач. школы, Дом культуры, 6-ка, фельч.-ак. пункт.

аддз. сувязі, 3 магазіны, сталовая. Помнік аднавяскоўцам, якія загінулі ў Вялікую Айчынную вайну.

ВЕЛЬГАЎЗЕН (Wellhausen) Юліус (17.5.1844—7.1.1918), нямецкі ўсходазнавец, даследчык стараж. гісторыі яўрэяў і сярэднявечнай гісторыі арабаў. Гал. праца — «Гісторыя Ізраіля» (1878; наступныя выданні — «Уступ у гісторыю Ізраіля», у рус. пер., 1909). У ёй В. даказаў, што гал. частка т. зв. Майсеевага закону, заканадаўства па пытанні культуры бога Ягве, якую В. назваў Жрэцкім кодэксам, напісана не легендарным Майсеем у 15—13 ст. да н. э., як сцвярджае іўдзейска-хрысціянская традыцыя, а групай жрацоў у 6 ці 5 ст. да н. э. Навукова абгрунтаваная тэорыя В. адхіліла традыцыйны погляд на гісторыю Ізраіля і Іўдзеі, да гэтага часу выклікае нападкі абаронцаў іўдаізму і хрысціянства.

Тэ.: История Израиля и Иудеи, гл. 2, у кн.: Происхождение Библии (Из истории библейской критики), М., 1964.

ВЕЛЬЦАБАНИЕ (ад нем. wälzen качаць), спосаб атрымання каларных металаў з шлакаў аднаведнай металургічнай вытворчасці. Заснавана на ўзгонцы цынку і свінцу пры награванні поліметалічных шлакаў разам з вугалем да т-ры 1300 °С.

В. робіцца ў *вярчальных печах* даўж. 30—45 і дыяметрам 2,1—3,5 м. Барабан печы мае нахіл 3—5°, скорасць вярчэння 0,7—1,4 аб/мін. Дробна-зярністая шыхта засыпаецца ў верхнюю частку печы і пры вярчэнні паступова перамяшчаецца ўніз. Матэрыялы награюцца гарачым газам пылавугальнай або мазутнай топкі і акісляюцца паветрам. Вокіслы свінцу і цынку аднаўляюцца вугалем. Высокая т-ра працэсу салдзейнічае ўзгонны свінцу і цынку ў атмасферу печы, дзе металы зноў акісляюцца і выносяцца патокам газаў з печы. Вокіслы ўлоўляюцца ў фільтрах. Рэшткі (клінкер) пасля В. ссыпаюцца ў бункер і таксама ідуць на перапрацоўку, бо ў іх ёсць медзь і выкародныя металы.

В.—найбольш эканамічны спосаб перапрацоўкі матэрыялаў з малой колькасцю цынку і свінцу. В. атрымліваюць таксама інш. металы (напр., волава) з матэрыялаў, перапрацоўка якіх звычайным спосабам (плаўка, гідраметалургічны спосаб) немагчымая.

Літ.: Основы металлургии, т. 2, М., 1962.

ВЕЛЯМІЧЫ, вёска ў Столінскім р-не Брэскай вобл., на беразе воз. Селішча. Цэнтр сельсавета і калгаса «За Радзіму». За 39 км на ПнУ ад Століна, 284 км ад Брэста, 46 км ад чыг. ст. Гарынь. 2037 ж., двароў 556 (1970). Швейная майстэрня камбіната быт. абслугоўвання. Сярэдняя школа, клуб, 6-ка, фельч.-ак. пункт, аддз. сувязі, 2 магазіны.

Недалёка ад В. размешчаны 3 паселішчы і 3 бескуранныя могілкінай *зарубінецкай культуры* (3 ст. да н. э.—4 ст. н. э.): ва ўрочышчах Турско (за 4 км на У ад В.), Пугачоўца (за 1,5 км на З ад Турско) і калы хутара Дуброўка (за 2 км на ПдУ ад Турско). Раскопкі валі Ю. У. Кукаренка (1953—57) і К. В. Каспарова (1957—62). Выяўлены рэшткі жылля — паўзямлянікі. У круглых і падоўжных ямах могілнікаў знойдзены сярэдне-латонскія і праванцыйна-рымскія фібулы, шпількі, бранзалеты, скроневыя кольцы, падвескі, пацеркі, вырабы з керамікі і інш. Рэчы зберагаюцца ў Гістар. музеі ў Маскве, Дзярж. Эрмітажы ў Ленінградзе, Брэсцкім абл. і Пінскім краязнаўчым музеях.

Літ.: Кукаренко Ю. В. Памятники железного века на территории Полесья, М., 1961 (Археологический журнал).